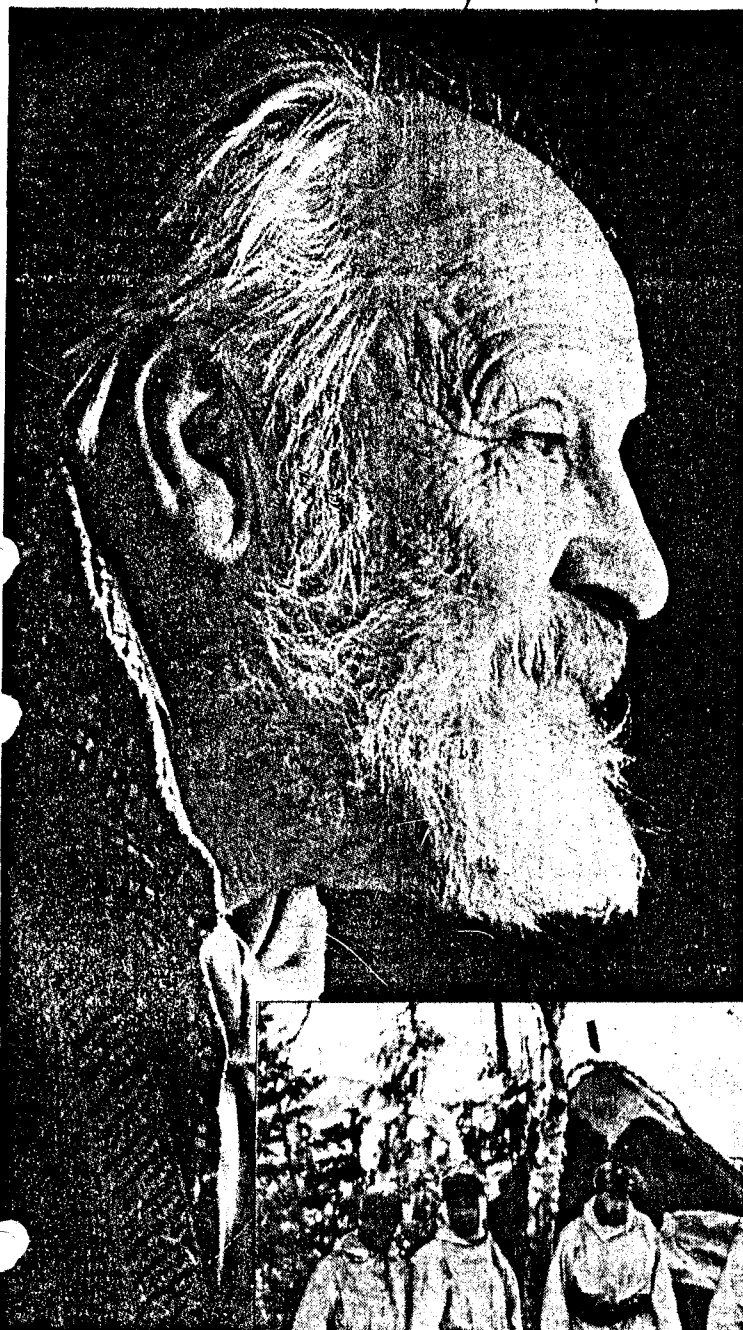

Onsdag 22. mars 1989 Aftenposten

Veteraner fra VINTER- KRIGEN

Langt inne på Finnmarksvidda, ved Tanaelvens bredd, ligger Levajok. Fjellstuen drives av 73 år gamle Ivar Hauge — en kraftig kjempe med busket hår og skjegg, men milde og vennlige øyne. Det hender han sitter og ser over

elven til Finland. Tankene går et halvt hundre år tilbake, til vinterkrigen. Ivar Hauge var en av de 725 nordmenn som deltok i de harde kampene på finnenes side. Her er hans egen beretning.

Ivar Hauge ser ut av vinduet over mot Finland. Eftersom han forlot det militære i 1952 som major, har han levet på Finnmarksvidda i pakt med naturen.
(Foto: Paul Einar Vatne)

God stemning i leiren hos frivillige soldater i vinterkrigen, kan Stockholm-Tidningens utsendte fotograf registrere.

AV PAUL EINAR VATNE

DE så ham omtrent samtidig.

En mann med mongolske trekk, skjegg, ca. 35 år gammel. Kledt i lange filtstøvler og brun frakk med et patronbelte. På hodet en tykk lue med øreklaffene nede. I hendene holdt han et gevær. En russisk vaktpost i skogen.

Russeren snudde seg og fikk se dem. Det er ikke godt å si hvem som ble mest forbauset. Han rettet raskt geværet mot dem. Et lysglimt fra geværmunningen, men han bommet. Like etterpå falt han død om. Mennene som hadde overrasket ham, skjøt tilbake.

— Det var ham eller oss, forteller Ivar Hauge.

En stund sto de skrekkslagne i måneskinnet. Så på hverandre og lyttet. Bare deres egen pust kunne høres.

— Vi drar videre, kommanderte lederen for skipatroljen.

Da så de plutselig fire rusere i lange frakker komme amålopende oppover stien. De så seg ikke rundt, mente seg vel å være trygge. De ti mennene i hvite kamuflasje-drakter trakk seg inn bak noen furuer og la våpnene i stilling. Da de var 25 meter unna, ga fenrik Tydén signalet. Lyden fra de kraftige våpnene flærret luften; de fire mennene var døde nesten før de skjønte hva som var skjedd.

— Skjelvende og skremte tok skipatroljen seg videre nedover skråningen. Det ble ikke sagt mange ordene. De skjønte at de var kommet godt ut av retning og mye nærmere de russiske stillingene enn de hadde beregnet. De befant seg i utkanten av sovjet-russernes befestninger ved Salla i Nord-Finland.

EN tømmerkole kom til syne mellom trærne. De hvitkledte skiløperne gikk så nær at de kunne høre sang og

balalaikaspill innenfra. Ingen vaktposter var å se. Det var forøvrig en natt som ikke fristet til opphold utendørs. Det var 40 kuldegrader, februar 1940.

Den svenske fenriken overrasket.

— Vi tar dem! sa han bare. — Mennene gjorde seg klare. Våpnene ble rettet mot døren. En mann tok av seg skiene og listet seg frem til koka. Sparket plutselig opp døren og kastet inn en håndgranat, forteller Ivar Hauge. Noen sekunder senere så vi et lysglimt og hørte et øredøvende brak. Da hadde mannen allerede fått på seg skiene. I full fart bar det nedover skråningen mellom trærne. Nede i dalsøkket var det en 300 meter bred myr. Det var ingenmannsland. Der måtte vi over. På den andre siden hadde vi våre egne, men ditt virket det langt.

Nå hadde russerne våknet, og kulene begynte å hvine rundt ørene deres. Sprutet opp sneen foran dem.

— Ned! ropte fenrik Tydén — og de fulgte ordren. Skytingen bak dem ble stadig mer intens og voldsom. Russerne skjøt også opp granater som lyste opp hele området.

LIVREDD lå Ivar Hauge med ansiktet ned i den kalde sneen. Han var tørr i munnen, kjertlet hamret villt i brystet. Nå var hans siste time kommet, slik føltes det — og han var bare 23 år. Frivillig hadde han gått med i denne krigen. Nå våget han ikke å løfte hodet.

I sekunder og minutter som kjentes lange som evigheter, tenkte han tilbake på sine gode barneår i Kirkenes. Han så for seg foreldrene, som ikke hadde fått vite at han skulle kjempe i vinterkrigen. Hadde han vært snill nok mot dem?

Det var like før jul 1939 at han var blitt forbannet. Han lå på nøytralitetsvakt øverst i Pasvikdalen. Fra sin ut-

siktspost kunne han se over elven at sovjet-russiske soldater drept og mishandlet uskyldige finner. Hus ble stukket i brann, kvinner og barn jaget avgårde — noen klarte å redde seg over isen til Norge. Der og da bestemte Ivar Hauge seg for å hjelpe finnene i krigen. Han sa ingenting til foreldrene da han var hjemme i julen. Like ut på nyåret 1940 tok han seg over til Sverige. Han ble en av de 725 norske frivillige som meldte seg til innsats i vinterkrigen — fra Sverige deltok det 8000 mann. Nordmennene ble innrullert i Svenske frivilligkåren og skulle settes inn for å holde fronten ved Salla. Den svenske general Ernst Linder fikk kommandoen.

Oppdraget de hadde fått var klart: En nattlig rekognosering bak fiendens linjer!

Leder for patroljen var fenrik Tydén, en rolig og avbalansert svenske. Etter ham fulgte nordmannen Hanto med sitt maskingevær. Som tiende og siste mann gikk Ivar Hauge med sin Tommy gun.

De hadde gått i en stor bussetonemod den russiske stillingene på åsryggen. I den sterneklare natten var det ikke vanskelig å orientere seg. De kom ned til en vei som russerne førte inn tropper og forsyninger på. Her sto hundrevis, for ikke å si tusenvis av kjøretøyer — lastebiler, traktorer, busser, panservogner. De hadde gått tapt for kulden og var ubrukelige. Finnene var lure; de brukte hester til å føre frem forsyninger til fronten.

Soldatene lå i tolvmannstelt. De hadde ikke sovepose, men brukte granbar til underlag, ryggsekken til hodepute og bredte ulveskinnspeisen over seg. Stemningen var god. Det ble ikke snakket mye politikk. Finnene visste at de måtte ta kampen opp mot overmakten alene. Hjelpen fra de andre nordiske lands regjeringer hadde uteblitt, men de var glade for de

En finsk soldat viser frem et anti-luftskytts som ble tatt som krigsbytte fra den 44. bolsjevikdivisjonen ved Suomussalmi.

frivillige som kom. Norge, Sverige og Danmark hadde ti, og med stemt blankt da Folketorbundet vedtok en avskyresolusjon mot Sovjet-Unionen for det brutale angrepet på Finland. Kujoner! ble det ved den anledning ropt ned fra galleriet.

NÅ lå Ivar Hauge med ansiktet i sneen.

Etter vel en halv times intens skyting ble det stille. Russerne antok trolig at de var døde. Men siden de lå i ingenmannsland, våget de ikke å undersøke. Utrolig nok ble ingen av de ti dødelig såret.

Finnene visste at denne skipatroljen var ute; de var ventet tilbake et annet sted, og kunne derfor forveksles med russiske soldater da de nærmet seg dem.

— Ikke skyt — vi er venner!

— Passord? ble det ropt tilbake.

Fenrik Tydén ropte passordet.

Etter en stund led svaret:

— Kom igjen!

De ti mennene kravlet og løp gjennom sneen, havet og gråt. Ivar Hauge kan ikke huske at han noen sinne hadde vært så glad som da han kunne kaste seg ned og puste ut inne i teltet. De ti fikk senere tapperhetsmedalje av marskalk Mannerheim for sin modige opptreden denne natten.

Noen dager senere ble en av nordmennene drept, forteller Hauge. Finnene hadde laget tre stillinger mot russerne med skispor mellom. Disse sporene skulle patroljeres hele natten. Man ville da se om noen hadde kommet seg over sporet.

Da nordmannen patroljerte sporet, kom en russisk patrolje overraskende mot ham. Nordmannen skjøt mot inntrengerne, men ble selv drept. Det var overskyet den natten, likevel utviklet fremrykningen seg til en katastrofe for russerne. Finnene hadde nemlig forhånds-

stilt maskingevær på poster som dekket hele området.

Nå var det bare å løpe til disse postene og trykke på avtrekkerne. 46 sovjet-russiske soldater lå døde i sneen neste dag.

RUSSERNE la finnernes stillinger under konstant bombardement med granater — etterhvert lærte soldatene å høre på lyden hvor nedslaget ville bli. Nærmest en granat seg, gjaldt det å løpe unna.

Det var klart for alle at vinterkrigen gikk mot slutten. Stalins arméer hadde fått så mye bank i de finne skogene at de hadde gitt opp noe større fremstøt. Det var blitt en stillingskrig. På Det karelske neset skulle den røde armé være reddet. Enorme ressurser ble satt inn for å trenge igjennom Mannerheim-linjen, men finnene holdt utrolig godt stand.

De frivillige soldatene som holdt fronten i nord, hindret russerne i å dele Finland på tvers. Soldatene fra den røde armé fikk aldri se Bottenviken, ikke fests blikket på den svenske grensen. —noe man kan takke soldatene ved Salla for, sier Ivar Hauge med ettertrykk idag.

Finnene tapte ikke på slagmarken, men de måtte gå med på en hard fred. Men de tapte finne soldatene reddet sitt lands frihet, i motsetning til Estland, Latvia og Litauen, som bøyet nakken.

På krigens siste dag, den 13. mars 1940, satte russerne inn et usedvanlig kraftig bombardement. Kl. 11 skulle det være fred, men granatene fortsatte å falle i ytterligere et kvarter ved Merikijervi på Salla-fronten. Så ble det plutselig helt stille. Ivar Hauge syntes stillheten var øredøvende; han kunne høre fuglene synge. De russiske soldatene kom frem fra sine stillinger. Snart fulgte de finne, svenske og norske soldatene etter. De gikk mot hverandre gjennom ingenmannsland.

Vinterkrigen var slutt — etter 105 blodige dager.